УДК 373.3.016:81'243]:373.3:316.77-047.22](045)

РОЛЬ МЕНЕДЖМЕНТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ангеліна Колісніченко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови та методики її навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.
ORCID: 0000-0002-2727-5042
E-mail: anhelinauman@ukr.net

Метою дослідження є визначення впливу менеджменту освітньої діяльності на успішність формування іншомовної комунікативної компетентності під час проведення уроків іноземної мови у початковій школі. Для реалізації дослідження було використано методи аналізу, узагальнення, спостереження. У результаті дослідження виокремлено аспекти для успішного планування навчальної діяльності на уроках іноземних мов у початковій школі відповідно до їх типів; визначено критерії оцінки якості планування та проведення уроків для успішного формування комунікативної компетентності молодших школярів.
Ключові слова: *менеджмент; навчальна діяльність; початкова школа; навчання іноземних мов; іншомовна комунікативна компетентність; підготовка майбутніх вчителів іноземних мов; професійна діяльність; структура уроку іноземної мови.*

THE ROLE OF FL CLASSROOM MANAGEMENT IN THE FORMATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE

Anhelina Kolisnichenko, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of English and its Methodology Teaching Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.
ORCID: 0000-0002-2727-5042
E-mail: anhelinauman@ukr.net

Approaching Ukrainian education to European requirements and following the recommendations outlined in the basic authority's documents that have acquired international status significantly stimulates the processes of learning foreign languages quality raising. Management of educational activities (classroom management) is one of the main components in the structure of the foreign language learning program because it includes the entire process, starting with planning and ending with the lesson goals achievement and getting results. The purpose of the study is to analyse the influence of classroom management on the success of foreign language communicative competence formation during FL lessons in primary school. For implementing the research, the following methods were used, including methods of analysis and generalisation of the pedagogical experience of teaching foreign languages in primary and higher education institutions, and observation of the methodology of planning and conducting foreign language lessons. As the result of the study, the need for specific training of future FL teachers, who intend to carry out professional activities in primary education institutions, has been clarified. Aspects for successful planning of educational activities in foreign

language classes in primary school are highlighted according to their types. The criteria for assessing the quality of planning and conducting have been determined, which makes it possible to analyse the influence of FL classroom management on the formation of primary school learners' communicative competence. Furthermore, it was found that the most effective types of activities for the formation of primary school learners' FL communicative competence are singing activities, simulations and the use of board and digital games.
Keywords: *classroom management; educational activity; primary school; foreign language teaching; foreign language communicative competence; future teachers of foreign languages training; professional activity; structure of a foreign language lesson.*

Вивчення іноземних мов в українських закладах освіти на різних етапах її здобування є одним з пріоритетних напрямків. Наближення української освіти до Європейських вимог та слідування рекомендаціям, окресленим базовими документами, наприклад Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти, значно стимулюють процеси щодо вдосконалення процесу навчання іноземних мов [5]. У країні набувають популярності нові підходи до навчання іноземних мов, які вже були апробовані в європейських країнах та поширені для застосування.

Серед нових підходів останніх десятиліть варта уваги гіпотеза раннього навчання іноземним мовам, яка активно досліджувалась багатьма іноземними та вітчизняними науковцями [3; 7; 9]. Вони дослідили та наразі стверджують про переваги навчання у ранньому віці загалом та вивчення іноземних мов зокрема. Українські школи вже більше двадцяти років разом з європейськими закладами освіти запровадили навчання іноземних мов у початковій школі. Також варто зауважити, що в багатьох закладах дошкільної освіти функціонують гуртки для навчання іноземної мови, традиційно англійської, які створюють підґрунтя для успішного формування та подальшого розвитку іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів. Однією з найвагоміших причин для навчання іноземної мови здобувачів початкової освіти є те, що ранній початок вивчення цього предмета не лише дає більше часу для розвитку та вдосконалення мовних навичок, але й розкриває потенціал раннього сприйняття та ефективного запам'ятовування, яке притаманне учням цієї вікової категорії.

Головним викликом для навчання іноземної мови у початковій школі став брак вчителів іноземних мов, які б володіли необхідними навичками менеджменту навчальної діяльності на уроках іноземних мов саме у початковій школі. Виникла потреба у додаткових курсах професійного зростання зі специфікою викладання іноземних мов у початковій школі та уведення таких курсів у програми підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Європейські освітні організації такі як Британська рада в Україні (British Council Ukraine), Українське відділення Міжнародної асоціації викладачів англійської мови як іноземної (IATEFL Ukraine), TESOL-Україна (TESOL-Ukraine Teacher Development Institute) за останні 10 років провели низку навчальних проєктів для вже практикуючих учителів іноземних мов, а також для викладачів закладів вищої освіти, які готують майбутніх учителів іноземних мов для українських закладів базової освіти. У рамках проєкту Британської Ради «Шкільний вчитель нового покоління» (2013–2019 роки), університети, які готують майбутніх учителів англійської мови та стали учасниками цього проєкту змінити зміст курсів «Методика навчання англійської мови» або «Методика навчання іноземних мов», шляхом включення блоку

тем щодо навчання іноземних мов (на прикладі англійської) у початковій школі, враховуючи європейські стандарти і вимоги [1].

Нові підходи до методики навчання іноземних мов акцентують більше уваги на психологічних аспектах, що є дуже важливим питанням у вивченні іноземної мови, серед яких мотивація, психологічні бар'єри, брак впевненості та страх зробити помилку. Втім, останні дослідження показують, що менеджмент освітньої діяльності є ключовим аспектом у навчанні іноземних мов, адже сприяє зменшенню впливу згаданих бар'єрів за рахунок вдало підібраних завдань та методів щодо їх виконання [4, с. 35–38]. Такі засоби і способи важливо вдало упорядкувати у плані уроку для їх ефективного використання, саме у цьому полягає майстерність учителя та роль менеджменту навчальної діяльності під час уроку іноземної мови. Вчителі, які працюють з учнями початкової школи, повинні бути дуже креативними і винахідливими, готовими до імпровізації, гнучкими, щоб мотивувати своїх учнів до вивчення іноземних мов і уміло використовувати різноманітні види діяльності, щоб зробити їхні уроки ефективними та цікавими. Стійке зацікавлення до вивчення іноземних мов у ранньому шкільному віці є запорукою успішного формування іншомовної комунікативної компетентності і на наступних етапах здобуття освіти. Особливістю уроків іноземних мов у початковій школі є необхідність утримувати здобувачів освіти протягом усього часу, відведеного для заняття згідно з вимогами.

Існує велика кількість опублікованих досліджень, що описують організацію навчального процесу навчання англійської мови на різних етапах здобуття освіти. Вартою уваги для аналізу ретроспективи розвитку освіти майбутніх учителів іноземних мов початкової школи є дисертаційне дослідження Марчій-Дмитраш Т. М. «Підготовка майбутніх учителів іноземних мов до організації навчальної діяльності у початковій школі» [6]. У дисертації проаналізовано особливості організації навчальної діяльності та дидактичних ігор під час вивчення іноземної мови, простежено їхній вплив на особистісний розвиток молодших школярів. Розроблено модель підготовки майбутніх учителів іноземних мов до організації навчальної діяльності у початковій школі. Обґрунтовано і експериментально перевірено педагогічні умови підготовки студентів до означеного виду діяльності. Втім за наступних 14 років з часу здійснення цього дослідження відбулися разючі зміни не лише в освіті, але і в умовах та можливостях для навчання іноземних мов.

Метою дослідження є аналіз впливу менеджменту освітньої діяльності під час проведення уроків іноземної мови у початковій школі. Для досягнення мети дослідження біло обрано методи аналізу та узагальнення педагогічного досвіду навчання іноземних мов у закладах початкової освіти міста Умань як бази педагогічної практики та науково-педагогічного досвіду у закладі вищої освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини як бази підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Для вдало побудованого менеджменту освітньої діяльності у початковій школі необхідно розподілити повноваження та відповідальність між учасниками процесу навчання. Вчитель іноземної мови має врахувати такі аспекти:

- тему згідно з планом та навчальною програмою вчителя;
- місце теми у навчальному плані (етап вивчення теми);
- режим навчання (очний, дистанційний, змішаний, гібридний);

- умови класної кімнати, де відбуватиметься урок іноземної мови (обладнання та приміщення);
- вік учнів;
- тривалість уроку;
- місце уроку у розкладі;
- рівень володіння іноземною мовою учнів;
- взаємовідносини у колективі;
- психологічна готовність до уроку.

Значна частина окреслених аспектів знаходиться у відповідальності керівництва закладу початкової освіти. Наприклад, зміст навчального плану узгоджується з методистом, заступником директора чи директором школи. Також організація місця проведення уроків покладена на адміністрацію закладу початкової освіти, до якої вчитель адаптовується у процесі своєї професійної діяльності.

Типовий урок іноземної мови має сталу структуру, яка є основою та цілком поширена у закладах початкової освіти, але залежно від типу уроку можуть дещо змінюватись структурні елементи. Тип уроку PPP (Presentation – Practice – Production) передбачає етап презентації (the presentation stage), який фокусується на темі та поясненні її значення, форми та вимови – MFP (meaning, form and pronunciation); етап практики (the practice stage) який включає в себе контрольовану практику, де продукування мови контролюється вчителем та етап продукування (the production stage), під час якого передбачається самостійне використання учнем мови (див. рис. 1).

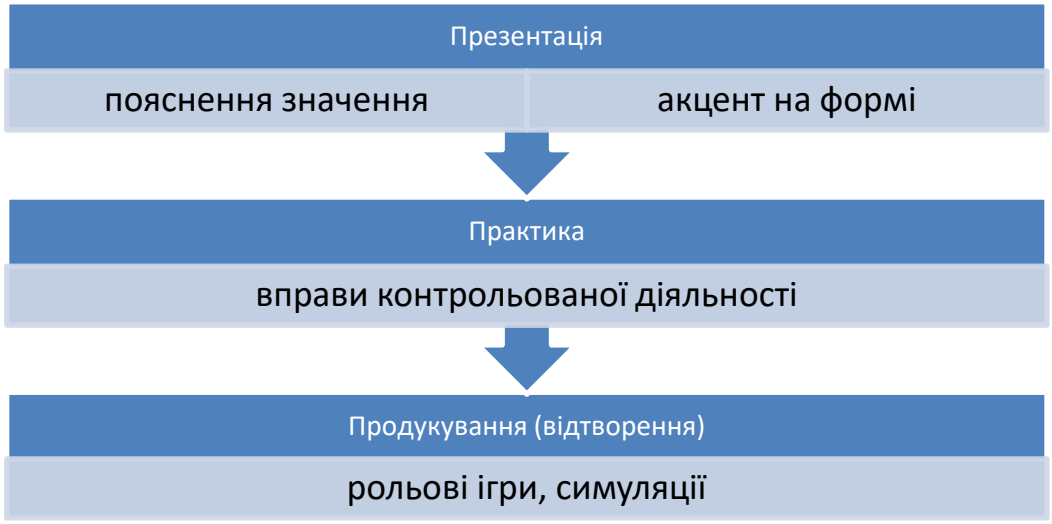

Рис. 1 Структура типу уроку PPP

Тип уроку Test, Teach, Test (TTT) не надто поширений у початковій школі, адже тестування на визначення рівня володіння мовою на цьому етапі здобуття освіти не є обов'язковим компонентом освітньої підготовки. Втім цей тип уроку іноді може бути використаний на заключному етапі початкової школи. Опис TTT уроку засвідчує, що основні компоненти: виконання діагностичного тесту (test) без допомоги вчителя. На цьому етапі вчитель іноземної мови визначає прогалини у підготовці здобувачів

початкової освіти. Далі, згідно з отриманими результатами вчитель планує подальші заняття (teach) обираючи методи та засоби, прийнятні для навчання вже визначеної таргетної (цільової) мови. Результатом такого навчання є проведення ще одного тесту (test), завдяки чому вчитель може порівняти прогрес учнів (див. рис. 2).

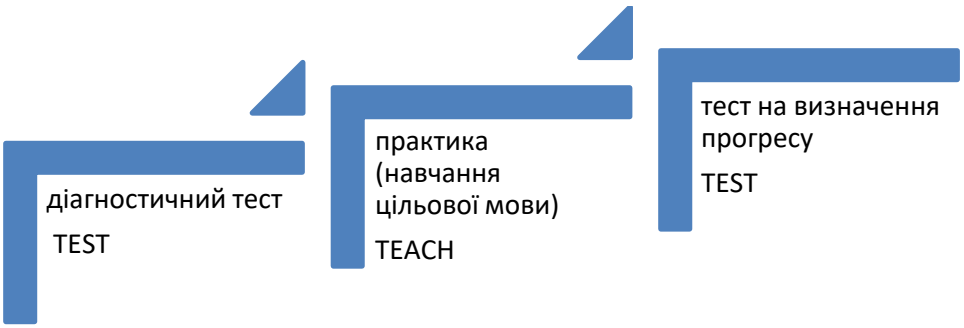

Рис. 2 Структура типу уроку TTT

Структура MFP типу уроку іноземної мови складається теж з трьох етапів. Meaning – етап пояснення значення слова, виразу чи граматичної структури шляхом використання їх у контексті. Form передає усі можливі трансформації та можливості для вживання мовної одиниці її зв'язок з іншими лексемами, колокація. Pronunciation передбачає фокусування на фонології, звуках, інтонації, наголосі, тощо (див. рис. 3).

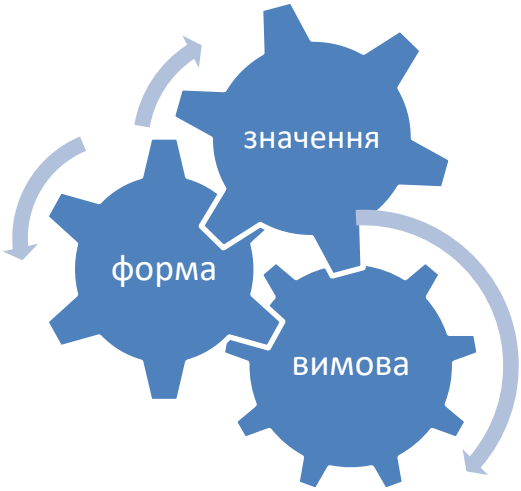

Рис. 3 Структура типу уроку MFP

Такі типи уроків як Task-based learning (TBL), який базується на значенні та контексті мови, та Text-based Presentation, під час якого основними видами діяльності є читання й аудіювання є більш придатними для старших учнів, тому не описуватимуться у цьому дослідженні [2].

Типи уроків PPP та MFP за їх метою найкраще підходять для роботи у початковій школі, адже більше зосередженні на вивченні простих елементів мови, що є головною прерогативою цього етапу навчання. Структура окреслює систему, за якою

працює вчитель, але усі переваги вивчення мови, із згаданими вище критеріями та аспектами можливо використати для формування іншомовної комунікативної компетентності лише за умови вдалого поєднання дидактичних цифрових технологій та наявності необхідних засобів для їх використання.

Значним чином на формування іншомовної компетентності впливають різного формату інтерактивні вправи та завдання. Вчителі іноземних мов, слідуючи рекомендаціям використовувати політику дитиноцентризму у навчальній діяльності, прагнуть насичувати уроки іноземних мов контентом, який має відповідати віковому критерію та тематичній зацікавленості учнів початкової школи. Насамперед, позитивні результати показало використання пісень з різною метою (для ознайомлення чи практикування лексики або ж відпрацювання вимови, для фізичної зарядки).

Вдало спланований і проведений урок має відповідати низці критеріїв, які ми пропонуємо для оцінки ефективності навчальної діяльності, що відображається у позитивній динаміці формування комунікативної компетентності молодших школярів, а саме:

- зацікавленість учнів під час діяльності;
- активність учнів після запропонованої діяльності;
- універсальність діяльності (можливість використання під час вивчення різних тем та у різних режимах навчання);
- вікова відповідність;
- забезпечення необхідним обладнанням;
- керування часом;
- залучення всіх учнів.

У наведеній нижче таблиці ми пропонуємо аналіз застосування активностей під час уроку англійської мови у 1–4 класі, які мають вплив на формування комунікативної компетентності у відповідності з окресленими вище критеріями. (ХД – хорова діяльність (спів, практикування у вимові), С – симуляція (рольові ігри, комунікація) , НІ – настільні ігри, ЦІ – цифрові ігри) з використанням таких показників: низький (1), середній (2), високий (3) рівні.

Таблиця 1

Аналіз видів діяльності для ФІКК молодших школярів

Критерії оцінювання	**Види діяльності**															
	1 клас				**2 клас**				**3 клас**				**4 клас**			
	ХД	**С**	**НІ**	**ЦІ**	**ХД**	**С**	**НІ**	**ЦІ**	**ХД**	**С**	**НІ**	**ЦІ**	**ХД**	**С**	**НІ**	**ЦІ**
зацікавленість учнів під час діяльності	2	3	1	3	3	3	2	3	3	2	2	3	3	3	2	3
активність учнів після діяльності	3	3	2	3	3	3	2	3	3	2	2	3	3	2	2	3
універсальність діяльності	2	2	3	2	3	2	3	2	3	3	2	2	3	3	2	3
вікова відповідність	3	2	1	2	3	2	2	3	3	2	3	3	3	2	3	3
обладнання	3	2	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	3	2	2	3
керування часом	3	3	2	2	3	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2
залучення всіх учнів	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

ISSN 2307-4914

Результати були отримані шляхом опитування здобувачів вищої освіти, які провели спостереження під час педагогічної практики на базі закладів початкової освіти. Таким чином ми визначили заходи, які краще підходять для кожної вікової групи. Варто зазначити, що у першому класі найбільш продуктивною діяльністю виявилась пісенна активність, адже на цьому етапі хорове відтворення є найлегшим способом запам'ятовування. Для другого класу використання пісень усе ще популярне, хоча варто зазначити, що зростає зацікавленість до симуляції, адже не цей час в учнів уже є початковий комунікативний потенціал. У третьому класі показники не надто змінилися. Діяльність зі співом пісень все ще має зацікавлення для учнів, що може бути результатом додаткової можливості не лише співати, а й обговорювати тему пісні, оскільки учні початкової школи можуть складати короткі речення та висловлювати свої думки. Особливу увагу варто звернути на показники використання цифрових ігор, він досить високий на рівні усіх класів початкової школи, що вказує на посилений інтерес школярів цього віку до онлайн ігор інтерактивного спрямування.

Отримані результати є відображенням важливості специфічного навчання майбутніх учителів іноземних мов для початкової школи, адже було з'ясовано, що не всі типи уроків за структуруванням можуть бути придатними для застосування у початковій школі. Ще одним здобутком цього дослідження є визначення ролі менеджменту освітньої діяльності для вибору тих видів активностей, які більш ефективно сприятимуть формуванню комунікативної компетентності. Було визначено низку діяльностей, які найбільш продуктивно працюють на уроках саме у початковій школі для розвитку навичок іншомовної комунікації серед яких використання пісень, настільних та цифрових ігор, створення симуляцій.

Подальші наукові розвідки можуть здійснюватися у напрямку дослідження особливостей підготовки майбутніх учителів іноземних мов у контексті організації навчальної діяльності для здобувачів базової школи та вищої освіти, крім того є можливість додатково розглянути інші види діяльності, які використовуються на уроках англійської мови та проаналізувати їх вплив на формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бевз О., Гембарук А., Гончарова О. та ін. Ядро навчальний план англійська Мова Викладання Методологія. Рівень бакалавра. Івано-Франківськ. 2020.
2. Вяткіна І. Етапи уроку англійської мови. *Основні структури уроків.* 2023. URL: https://vseosvita.ua/blogs/etapy-uroku-anhliiskoi-movy-osnovni-struktury-urokiv-85651.html
3. Зубрик А. Інтерактивні методи і прийоми навчання англійської мови учнів початкових класів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Т. 2, Вип. 28. С. 87–92.
4. Коноваленко Г., Матюха І., Баранцова І. Нові перспективи в англійській філології та навчання англійській мові: кол. моногр. Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2019. 184 с.
5. Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти: проєкт. 2019. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi?fbclid=IwAR2ICPzauy6r5JKmZYAPMKglPn9TXxjqaekymfOGHYmmJuXkNoH1SLgQnGo
6. Марчій-Дмитраш Т. Підготовка майбутніх учителів іноземних мов до організації навчальної діяльності у початковій школі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2010. 20 с.
7. Нос Л., Павленко Н. Використання комунікативних вправ на уроках англійської мови у початковій

школі. *Молодий вчений*. 2020. № 10(86). С. 416–419. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-85.
8. Oktavia, D., Mukminin, A., Marzulina, L., et al. (2022). Challenges and Strategies Used by English Teachers in Teaching English Language Skills to Young Learners. *Theory and Practice in Language Studies*. Vol. 12, No. 2. Pp. 382–387. DOI: https://doi.org/10.17507/tpls.1202.22

REFERENCES

1. Bevz O., Hembaruk A., Honcharova O. et al. (2020). Yadro navchalnyi plan anhliiska Mova Vykladannia Metodolohiia. Riven bakalavra. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
2. Viatkina, I. (2023). Etapy uroku anhliiskoi movy. Osnovni struktury urokiv. Strichka blohiv [English lesson stages. The main lessons structure. Blogs Streem]. URL: https://vseosvita.ua/blogs/etapy-uroku-anhliiskoi-movy-osnovni-struktury-urokiv-85651.html [in Ukrainian].
3. Zubryk, A. (2020). Interaktyvni metody i pryiomy navchannia anhliiskoi movy uchniv pochatkovykh klasiv. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, t. 2(28), 87–92* [in Ukrainian].
4. Konovalenko H., Matiukha I., Barantsova I. (2019). Novi perspektyvy v anhliiskii filolohii ta navchannia anhliiskii movi. Melitopol: TOV “Kolor Prynt” [in Ukrainian].
5. Kontseptualni zasady derzhavnoi polityky shchodo rozvytku anhliiskoi movy u sferi vyshchoi osvity: proiekt. (2019). URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi?fbclid=IwAR2ICPzauy6r5JKmZYAPMKglPn9TXxjqaekymfOGHYmmJuXkNoH1SLgQnGo [in Ukrainian].
6. Marchii-Dmytrash, T. (2010). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov do orhanizatsii navchalnoi diialnosti u pochatkovii shkoli. *Extended abstract of candidate’s thesis.* Ternopil [in Ukrainian].
7. Nos, L., & Pavlenko, N. (2020). The usage of communicative exercises at english language lessons in primary school. *Young Scientist, 10(86).* https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-85
8. Oktavia, D., Mukminin, A., Marzulina, L. et al. (2022). Challenges and Strategies Used by English Teachers in Teaching English Language Skills to Young Learners. *Theory and Practice in Language Studies, vol. 12, 2, 382–387*. DOI: https://doi.org/10.17507/tpls.1202.22